

DE 7 PRINCIPES VAN GEBIEDSGERICHT WERKEN IN DE TRANSITIE VAN HET LANDELIJK GEBIED

Gebiedsgericht werken biedt handvatten om aan transitie te werken door kansen en uitdagingen op een samenhangende en context-specifieke manier te benaderen, vanuit de behoeften en de kracht van gebieden. Juist door die context-specifieke benadering is er geen handleiding te maken voor gebiedsgericht werken, wel kunnen we tot enkele leidende principes komen.

Deze principes zijn opgesteld als onderdeel van een actie-leertraject, waarin onderzoekers nauw samenwerken met medewerkers van de Provincie Zuid-Holland, ACCEZ, en actoren uit de gebieden. Gezamenlijk leren over gebiedsgericht werken en transitie vormden het uitgangspunt. Het onderzoek bestond uit het combineren van inzichten uit literatuur, interviews, reflectie sessies, veldbezoeken, studentenonderzoeken, regionale en landelijke leersessies. Dit resulteerde in concrete aanbevelingen.

1

Erken het politieke karakter

Gebiedsgericht werken is politiek en gedreven door waarden. Politiek gaat verder dan partijpolitiek: het draait om belangen, macht en waarden bij het vormgeven van de toekomst. Veel keuzes uit het heden en verleden zijn politiek bepaald en lijken vanzelfsprekend, zoals de scheiding tussen wonen, landbouw en natuur of de afhankelijkheid van de mondiale voedselketen. Deze vanzelfsprekendheden belemmeren vaak het denken over nieuwe toekomstscenario's. Bijvoorbeeld, de strikte scheiding tussen landbouw en natuur – een politieke keuze – maakt het lastig om mogelijkheden voor verweving te zien. Dit leidt in het landelijk gebied tot conflicten, omdat belangen botsen.

Gebieden centraal

Integraal gebiedsgericht werken betekent dat er aandacht is voor alle samenkomende en samenwerkende aspecten in gebieden: mensen, dieren en planten; gebouwen, infrastructurele werken en natuur; wonen, werken en recreëren; commerciële, maatschappelijke en overheidsdiensten, etc. Dit betekent dat plannen en beleid om gebieden klaar te maken voor nieuwe toekomst, ook over al deze zaken gaan. Gebieden zijn relationeel: hun eigen kenmerken en constante verandering hangen samen met andere gebieden. 'Gebieden centraal' betekent inspelen op deze veranderlijkheid en de relaties tussen wat lokaal gebeurt en effecten elders, en andersom. Integraal gebiedsgericht werken veronderstelt dat de eigenschappen van gebieden het vertrekpunt zijn voor transitie, daarbij moeten we onderkennen dat wat 'het gebied' eigenlijk is en welke eigenschappen prioriteit krijgen, continue aandacht verdient.

2

Verscheidenheid voorbij participatie

Complexe problemen vragen om meer dan geformaliseerde participatie: diverse perspectieven moeten middels diverse participatievormen gehoord worden. Toekomstige generaties, planten en dieren hebben vaak geen stem in besluitvorming, omdat gevestigde partijen domineren. Om duurzaamheidstransities tot stand te brengen, is het cruciaal om oude denkbeelden los te laten en ruimte te maken voor onderbelichte perspectieven. Dit vraagt om participatieprocessen die contrasterende opvattingen omarmen zonder te streven naar consensus. Bijvoorbeeld door ervaringsdeskundigheid te benutten en verschillende visies op natuur en de toekomst van gebieden te verkennen. 'Voorbij participatie' betekent ruimte scheppen voor deze diversiteit om echte vernieuwing mogelijk te maken.

3

4

Heldere kaders, ruimte voor initiatief

De overheid, en specifiek de provincie, heeft in gebiedsprocessen meerdere rollen: procesbewaker, belangenverdediger en strategische partner. Deze rollen en bijbehorende sturingsstijlen – van regelgevend tot samenwerkend – wisselen vaak, wat leidt tot onduidelijkheid en verminderd vertrouwen. Effectief gebiedsgericht werken vraagt om transparantie over deze rollen, duidelijke spelregels en een veilige samenwerkingsruimte. Heldere kaders creëren verdient extra aandacht, omdat het ruimte schept voor creativiteit en innovatie om complexe uitdagingen aan te pakken.

Actie en leren combineren

Gebiedsgericht werken heeft geen vast script, omdat gebieden en actoren uniek en voortdurend in verandering zijn. Leren gebeurt op verschillende manieren: boeren leren in studiegroepen, ambtenaren via leertrajecten, en samen in pilots of gebiedsbijeenkomsten. Leren heeft een individuele en collectieve kant. Een gebiedsprocesbegeleider reflecteert op het eigen denken, past strategieën aan bij weerstand of nieuwe ontwikkelingen, en stimuleert empathie en begrip voor het gebied. Naast deze individuele dimensie van leren vraagt het op collectief niveau tijd, ruimte en een omgeving voor het delen van kennis en ervaringen. Hierdoor ontstaat gedeelde verantwoordelijkheid en ruimte voor concrete vervolgstappen in gebieden.

5

Richt je op toekomst

Omgaan met onzekere toekomst vraagt om een mix van benaderingen: scenario's en trendanalyses voor inzicht, en waarden-gedreven visies om actief te sturen. Gebiedsgericht werken combineert deze door samen met actoren visies te ontwikkelen, strategieën te formuleren, en toekomstscenario's te verkennen. Het werken aan één vast toekomstbeeld of redeneren vanuit huidige belangen kan dit beperken. Belangrijk is om zowel waardevolle elementen uit het verleden en heden als nieuwe ideeën voor natuurherstel en toekomstige generaties te onderzoeken. Creatieve methoden voor visievorming en scenarioverkenning helpen bij lange-termijndenken, voorbij huidige belangen.

6

Gebieden zijn niet van papier

Gebiedsgericht werken draait om echte veranderingen, niet om papieren plannen. Het gaat om het veranderen van: ecosystemen, manieren van leven, werken en bedrijfsvoering. Het heeft directe impact op mens, plant en dier. Experimenteren kan helpen om oplossingen te vinden, maar opschaling blijft vaak uit door politieke of beleidsmatige beperkingen. Gebiedsgericht werken vraagt om een overheid die verder kijkt dan experimenten en die beleid, financiering en lange-termijncommitment actief bevrucht. Tegelijkertijd moet ze beseffen dat een getekende lijn op een kaart grote gevolgen heeft voor bewoners. En durven handelen waar dat nodig is, zoals bij verlies van biodiversiteit of als andere kwetsbare waarden in het geding zijn.

7

Dit overzicht is gebaseerd op het rapport "Gebiedsgericht werken in zeven principes", neem voor meer informatie contact op met communicatie@accez.nl